

4. Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр. – К., 2014. – Т. 3. – 424 с.
5. Історія Русів – К., 1992. – 320 с.
6. Кулиш П.А. Отпадение Малороссии от Польши (1340–1654). – М., 1888. – Т. 2. – 260 с.
7. Лилеев М.И. Иван Золотаренко, нежинский полковник // Институт рукописів Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, ф. 61, № 127, 18 л.
8. Літопис Самовидця. – К., 1971. – 208 с.
9. Ніколенко А.Г. Иван Золотаренко // Корсунський часопис. – 1997. – № 5. – С. 16–20.
10. Реєстр Війська Запорозького 1649 року – К., 1995. – 592 с.
11. Сборник архивных материалов по истории Малороссии // Институт рукописів Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, ф. 1., № 56538–56729, лаз. 4/13. – 64 л.
12. Степенькіна П.Я., Дремлюк С.П., Ніколенко А.Г., Степенькіна С.Ю. Корсунь староденний. – Черкаси, 2011. – 448 с.
13. Універсали Богдана Хмельницького. – К., 1998. – 382 с.
14. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). – К.–Л., 2004. – 1087 с.
15. Щербак В.О. Формування козацького стану в Україні – К., 1997. – 180 с.
16. Яковлева Т. Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII століття. – К., 1998. – 447 с.
17. Historia panowania Jana Kazimierza przez nieznanego autora. Wołana z rekopismu przez Edwarda Racun'skiego – Poznan, 1840. – 238 s.

Степенькіна С.Ю. Северский наказной гетман Иван Золотаренко

В статье исследуется биография наказного гетмана Северского Ивана Золотаренко. Указано, что он родился на Правобережной Украине в городе Корсун. Но известным он стал на должности наказного гетмана Северского. Проанализирована его деятельность на должностях наказного гетмана, корсунского и нежинского полковника.

Ключевые слова: Иван Золотаренко, Северщина, наказной гетман, нежинский полковник.

Stepenkin S.Yu. Siversshchyna's order hetman Ivan Zolotareno

The biography of Siversky's order hetman Ivan Zolotareno is investigated in the article. It is indicated that he was born on Right-bank Ukraine in Korsun-city. But when he got exactly on position of Siversshchyna's order hetman. His activity is analysed on positions of order hetman, Korsun's and Nizhyn's colonel.

Key words: Ivan Zolotareno, Siversshchyna, order hetman, Nizhyn's colonel.

27.02.2015 p.

УДК 94 (477):321.11 «165/17»

С.А. Токарев

**КОЗАЦЬКО-СТАРШИНСЬКІ РОДИНИ
КОРОПСЬКОЇ СОТНІ НІЖИНСЬКОГО
ПОЛКУ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVII–XVIII СТ.)**

У статті схарактеризовані найвідоміші козацько-старшинські родини Коропської сотні Ніжинського полку другої половини XVII–XVIII ст. Проаналізовано їх походження, родоводи, суспільно-політичну діяльність, майнове становище та шляхи набуття дворянства.

Ключові слова: Ніжинський полк, Коропська сотня, козацька старшина, генеалогія.

За доби Української козацької держави тогочасну соціально-політичну еліту репрезентували насамперед вихідці з козацької старшини. На сьогодні світ побачили численні розвідки, присвячені представникам генеральної, полкової, сотенної та неурядової старшини. Зокрема, окремі аспекти історії та генеалогії козацько-старшинських родів Ніжинського полку висвітлені у науково-довідкових виданнях В. Кривошеї [1; 2; 3], працях О. Морозова [4], В. Горобця [5], Р. Железка [6], С. Степенькіна [7], С. Павленка [8], І. Ситого [9]. Проте актуальним завданням залишається з'ясування персонального складу козацько-старшинських родин регіону і створення генеалогічних розписів представників місцевої еліти.

Коропська сотня Ніжинського полку займала помітне місце в адміністративно-територіальній системі Гетьманщини. Передусім вона відома як осередок обслуги Генеральної військової артилерії. Козаки Коропської сотні також залучались до несення служби при Генеральній військовій канцелярії та інших урядових установах, охорони гетьманської резиденції. Усі ці обставини зумовили формування досить стійких і витривалих козацько-старшинських династій.

Найвідомішою козацько-старшинською родиною Коропської сотні була династія Соломок. Її засновником був покозачений шляхтич Михайло Соломка, котрий отримав чин військового товариша [1, 670; 2, 349]. 7 травня 1678 р. він придбав за 5 кіп у коропського міщанина Костянтина Івасенка комору на ринку. Його син Федір розпочав службу у складі козацького товариства Коропської сотні і 29 червня 1682 р. був приведений до присяги на вірність царям Івану і Петру Олексійовичам [1, 670; 10, 693]. На межі XVII–XVIII ст. він посів уряд коропського сотника [1, 670; 3, 99] і помер до 1714 р. Його дружина Меланія 3 березня 1714 р. продала за 40 золотих двір у с. Карильському Коропської сотні генеральному осавулу С. Бутовичу. В купчому акті згадувались сини покійного сотника Макар, Вакула і Степан. З них лише Вакула Федорович у лютому 1730 р. перебував на посаді коропського городского отамана, а в лютому 1734 р.

– наказного коропського сотника. Тихон Макарович отримав чин значного військового товариша, Іван Вакулівич перебував у складі сотенної старшини, Опанас Степанович у 1741 р. також згадувався у складі коропських урядовців, а Іван Степанович не займав жодних посад.

Представник наступного покоління родини Соломок Яків Тихонович народився у 1726 р., розпочав службу в 1746 р. козаком Коропської сотні, у 1761 р. отримав чин значкового товариша, а при виході у відставку 4 березня 1768 р. – сотника [1, 670; 2, 349; 10, 693–694]. У 1757 р. Я. Соломка купив у коропській жительки Марини Семенихи сінокіс із лісом біля с. Сохачі, а 13 грудня 1762 р. придбав за 10 крб. вируб у козаків с. Сохачі Трохима та Івана Єрмоленків [11, арк. 2 зв., 3 зв.]. У подальшому він проживав у Коропі, за даними ревізії 1782 р. володів 1 хатою, а згодом купив ще 3 хати, в яких проживали 18 його підданих [12, 58–59; 13, арк. 125 зв.–126]. Серед його підданих у 1786 р. були 22 посполиті у Коропському і Кролевецькому повітах. Його брат Хома Тихонович народився у 1737 р., вступив на службу у 1760 р., брав участь у російсько-турецькій війні 1768–1774 рр., одержав чин значкового товариша, а 5 жовтня 1777 р. при виході у відставку – військового товариша. Він також проживав у Коропі [1, 670; 2, 349; 10, 694], у 1783 р. володів 2 хагами на хуторі поблизу Коропа, в яких проживали 11 посполитих [12, 59], а в 1786 р. володів 22 підданими. Самійло Тихонович народився у 1746 р. і упродовж 1761–1765 рр. перебував на службі у Ніжинській полковій канцелярії.

Григорій Іванович Соломка перебував у складі коропської сотенної старшини і помер до 1790 р. Його брат Трохим народився у 1749 р., в 1769 р. вступив на службу в Ніжинську полкову канцелярію, 6 січня 1775 р. посів уряд коропського сотенного писаря, а 3 липня 1782 р. отримав чин військового товариша. Після відкриття Новгород-Сіверського намісництва він перебував на відповідальних посадах у Коропському і Кролевецькому повітах, де володів дрібними маєтностями.

Филимон Опанасович Соломка народився у 1754 р., у 1774 р. перебував на уряді коропського сотенного отамана, а 28 березня 1774 р. отримав чин військового товариша. У подальшому він проживав у Коропі, де й помер до 1787 р. Його брат Григорій народився у 1752 р., упродовж 1767–1776 рр. перебував на службі в Ніжинській полковій канцелярії, згодом виконував обов'язки коропського сотенного писаря, а після відкриття Новгород-Сіверського намісництва служив у Кролевецькому повітовому суді [1, 670; 2, 349; 10, 693–695; 14, арк. 29 зв.–30]. Члени роду Соломок перебували у складі дворянства Коропського повіту і в першій половині XIX ст. були внесені до 3 частини дворянської родовідної книги. 27 липня 1840 р. Герольдія підтвердила дворянські

права представників родини [15, арк. 424–424 зв.]. Надалі династія Соломок перебувала у складі дворянства Чернігівської губернії [16, 323].

Зі старовинного козацького роду походила династія Химичів [17, 33]. Перший відомий представник роду Федір Якович перебував на посаді коропського сотника з лютого 1669 р. до кінця 1670 р. і повторно в 1676 р. [1, 732; 3, 99; 18, 309]. Ф. Химич у 1669 р. підписав Глухівські статті [19, 93; 20, 461]. У 1684 р. він і його брат Дмитро отримали чин військового товариша і згадувались як посланці від гетьмана І. Самойловича до Москви. Інший представник цього роду, Трохим Химич, також мав чин військового товариша. 11 червня 1699 р. він продав місцевому державцю, значному військовому товаришу Івану Петровичу Забілі солодовню за 115 золотих [1, 732; 2, 388]. Один з його синів Григорій 8 січня 1728 р. отримав універсал Д. Апостола на уряд коропського сотника [21, арк. 5 зв.] і перебував на цій посаді до 1736 р. У 1733 р. під час війни «за польську спадщину» він узяв участь у поході в команді генерального обозного Я. Лизогуба. Пилип Трохимович Химич виконував обов'язки наказного сотника в 1725 і 1726 рр. [1, 732; 3, 99].

10 січня 1728 р. гетьман Д. Апостол наказав Г. Химичу відправити козаків до Глухова для несення служби при Генеральній військовій канцелярії [21, арк. 6], а в серпні 1729 р. наказав сотнику видати платню за три місяці компанійцям, які були розміщені у Коропській сотні [22, арк. 3]. У 1731 р. сотник подав гетьману прохання про звільнення місцевих козаків від несення служби на форпостах, оскільки козаки Коропської сотні «прийшли в крайню нужду» [23, арк. 1]. У 1732 р. Г. Химич несподівано був відлучений від церкви. Митрополит Рафаїл Заборовський вказував, що сотник, перебуваючи в стані безумства, привселюдно вигукнув: «Я в самого Бога не вірую!». Очевидно, що це «безумство» було наслідком якоїсь хвороби, оскільки й після відлучення Г. Химич продовжував виконувати обов'язки сотника [18, 310]. Під час російсько-турецької війни у 1736 р. він займався наглядом за будівництвом магазину, в якому зберігався придбаний у місцевих жителів провіант для потреб армії [24, арк. 3].

Один з представників родини Химичів, ім'я якого не збереглося у джерелах, мав чин військового товариша і помер до 1781 р. [1, 732; 2, 388].

У середині XVIII ст. сини сотника Г. Химича виокремились в окрему гілку родини і почали фігурувати у джерелах як Трохимовичі. Зокрема, Василь Григорович Трохимович перебував у складі значкового товариства Ніжинського полку, а в лютому 1742 р. отримав чин військового товариша. Його брат Іван також мав чин значкового товариша. Петро Васильович Трохимович служив у Ніжинському полку військовим товаришем, а

його брат Федір отримав цей чин при виході у відставку у 1782 р. Петро Іванович розпочав службу в 1745 р. військовим канцеляристом, 28 серпня 1745 р. отримав чин військового товариша, а згодом виконував обов'язки полкового комісара. До його володінь належали житловий двір і шинок у Коропі. Його син Ананій народився у 1759 р., у 1782 р. згадувався як військовий товариш, а після створення Новгород-Сіверського намісництва отримав посаду возного Коропського повіту. Він був одружений на дочці коропського сотника Марії Яківні Соломці й володів хутором поблизу с. Сохачі, де мешкали 6 його підданих [1, 711–712; 2, 376; 13, арк. 163 зв.–164; 14, арк. 38 зв.–39; 25, арк. 63].

Коропський сотник Тихон Довгеля походив з Веркіївської сотні Ніжинського полку. Сам факт отримання уряду в чужій для нього Коропській сотні був достатньо рідкісним для другої половини XVIII ст. явищем [18, 309]. На посаді коропського сотника Т. Довгеля перебував з невеликими перервами упродовж 1681–1692 рр [1, 326; 3, 99]. У листопаді 1692 р. він перебував у відрядженні до Запорозької Січі, під час якого перевозив платню для запорізьких козаків, видану царським урядом [26, 106]. У 1689 р. гетьман І. Мазепа надав Т. Довгелі у володіння хутір біля с. Сохачі [27, 147]. 30 листопада 1693 р. гетьман підтвердив право Т. Довгелі на володіння хутором, а також надав йому слободу Царівку з млином [28, арк. 8]. У 1699 р. полковник І. Обидовський надав Т. Довгелі у підданство п'ятьох підсусідків на його батьківщині в селі Берестовець Веркіївської сотні і звільнив їх від повинностей [18, 309]. У 1701 р. Т. Довгеля отримав підтверджувальний гетьманський універсал на володіння землями і підсусідками у с. Берестовець [29, арк. 1 зв.–2].

Його син Михайло не займав жодних урядів у Коропській сотні, а служив старшим військовим канцеляристом Генеральної військової канцелярії. Григорій Михайлович Довгеля та інший представник цього роду Яків принаймні упродовж 1741–1751 рр. перебували у складі військового товариства Ніжинського полку [1, 326; 2, 113]. Я. Довгеля у 1727 р. висунув свою кандидатуру на вакантну посаду коропського сотника, але програв вибори [21, арк. 30 зв.]. Григорій і Яків Довгелі у 1741 р. у складі козацької старшини Ніжинського полку склали присягу імператриці Єлизаветі. Г. Довгеля успадкував від свого діда слободу Царівку з млином.

Петро Григорович Довгеля народився у 1746 р. і, як і його батько, перебував у лавах військового товариства [1, 326; 2, 113; 13, арк. 163 зв.–164; 14, арк. 38 зв.–39]. У 1783 р. він проживав у Коропі й володів 15 посполитими на хуторі поблизу с. Карильське [12, 38]. Інший представник цього роду Михайло Довгеля народився у 1737 р., у 1782 р. мав чин значкового товариша, а в 1788–

1790 рр. – абшитованого військового товариша. У його володінні перебували 80 посполитих у селах Борзнянського повіту [1, 326; 2, 113; 25, арк. 38 зв.].

У 1786 р. Новгород-Сіверська дворянська депутатська комісія нобілізувала П. Довгелю з родиною. 30 грудня 1840 р. Герольдія після ретельної перевірки документів постановила виключити представників роду з дворянських родовідних книг. Проте після повторного розгляду справи 28 лютого 1841 р. чиновники Герольдії ухвалили визнати дворянами окремих представників родини [30, арк. 24–25, 158 зв.–159]. Родина Довгель у подальшому перебувала у складі Чернігівського дворянства [31, 46–47].

Ряд нових козацько-старшинських династій виник у Коропській сотні упродовж першої половини XVIII ст. Ймовірно, за гетьманування І. Мазепи у Коропській сотні розпочали службу представники родини Хорошків. Перший відомий з них Григорій та його син Семен мали чини військового товариша. Григорій Семенович перебував на посаді коропського сотенного комісара. Його син Артем проживав наприкінці XVIII ст. у с. Риботин Коропського повіту. Він не мав жодних чинів, але був нобілітований завдяки заслугам предків [1, 736; 2, 391; 25, арк. 396].

Представник роду Карпенків Логвин Федорович у 1706–1708 рр. перебував на посаді коропського сотника. Його син Іван згадувався у джерелах вже як Логвиненко і в 1710–1711 рр. також перебував на чолі Коропської сотні [1, 396; 478; 32, арк. 313]. Упродовж свого нетривалого правління представники родини здійснили численні зловживання і правопорушення. У 1706 р. члени коропського ковальського цеху скаржились І. Мазепі, що Л. Карпенко, порушуючи оборонний гетьманський універсал, притягає їх до виконання повинностей [33, арк. 5]. І. Логвиненко, прийшовши до влади в сотні після поразки виступу І. Мазепи, писав доноси на свого попередника К. Безносова, звинувачуючи його у зв'язках з колишнім гетьманом [34, 164]. У 1710 р. сотник намагався звинуватити коропського жителя К. Песецького, котрий переховував російських селян-втікачів, у неповазі до царя і невиконанні царського указу [35, 163–165].

Нашадок сотника Максим Семенович Карпенко перебував на службі в чині військового товариша Чернігівського полку. В 1788 р. він проживав у с. Радичів Коропського повіту [1, 396; 2, 162]. У 1795 р. Новгород-Сіверське дворянське депутатське зібрання визнало за ним дворянські права і включило його рід до 2-ї частини родовідної книги дворянства Новгород-Сіверського намісництва. Проте після повторного розгляду справи 13 липня 1820 р. Герольдія виключила рід Карпенків з дворянського стану [32, арк. 313–13 зв.; 36, арк. 490].

З місцевого козацтва походила коропська

козацько-старшинська родина Лихошерстів. Перший її представник Тихон Лихошерст у травні 1706 р. перебував на посаді коропського сотенного отамана, а в 1727 р. – коропського сотника. Його син, ім'я якого не збереглося у джерелах, перебував у складі козацького товариства Коропської сотні [1, 475; 3, 99; 13, арк. 149 зв.–151; 14, арк. 21 зв.–22], а онук Нестор за даними Генерального опису Лівобережної України 1765–1769 рр. обіймав посаду коропського сотника [37, арк. 744]. 24 вересня 1779 р. він отримав патент Малоросійської колегії на чин військового товариша, а після відкриття намісництва служив засідателем Коропського дворянського нижнього земського суду [1, 475; 2, 218; 13, арк. 149 зв.–151; 14, арк. 21 зв.–22]. Н. Лихошерст займався винокурним промислом. Він володів 2 винокурними котлами, виробляв до 400 відер горілки на рік і продавав її у місцевих шинках [37, арк. 742, 744]. У грудні 1786 р. Новгород-Сіверська дворянська депутатська комісія нобілізувала Н. Лихошерста. Проте після повторного розгляду справи 25 лютого 1843 р. Герольдія скасувала це рішення і виключила рід Лихошерстів з дворянського стану [38, арк. 63–64 зв.].

З рядових козаків Коропської сотні походив значковий товариш і мешканець с. Риботин Федір Лебідь. Його син Денис у 1781 р. мав чин значкового товариша Генеральної військової артилерії. У його володінні перебував хутір Ворожбитівщина, а серед підданих значився 1 підсусідок. Карпо Денисович Лебідь перебував на уряді коропського сотенного отамана. Після виходу у відставку 7 червня 1779 р. він отримав чин значкового товариша [1, 462; 2, 207, 208; 13, арк. 151 зв.–152; 14, арк. 23 зв.–24]. За даними ревізії 1782 р. у його володінні перебували 8 посполитих [14, арк. 104 зв.–105], а наступного року – лише 2 [12, 49].

Зі шляхти гербу «Прус І» походив військовий товариш Ніжинського полку Андрій Андрієвський. Його син Антон служив рядовим козаком Коропської сотні. Петро Антонович Андрієвський народився у 1742 р., у 1782 р. перебував у лавах значкового товариства Ніжинського полку, а в 1787 р. мав чин військового товариша. Його брат Микита народився у 1749 р. і упродовж 1779–1787 рр. також мав чин військового товариша [1, 186, 187; 2, 20; 13, арк. 114 зв.–115; 25, арк. 200 зв.]. У його підданстві у 1783 р. перебували 2 посполитих [11, 28].

Старшинська родина Ворожбитів походила зі шляхти гербу «Слеповрон». Її перший відомий представник Федір на початку XVIII ст. перебував на службі в чині значного військового товариша. Його онук Іван Андрійович народився у 1749 р., а в 1788 р. згадувався як абшитований військовий

товариш. Він проживав у Коропі і разом з родиною був внесений до 2-ї частини дворянської родовідної книги Новгород-Сіверського намісництва [1, 264; 2, 71; 25, арк. 256–256 зв.].

З місцевого коропського козацтва походив військовий товариш Данило Данилевський, котрий розпочав службу в першій половині XVIII ст. Один із його синів Роман перебував на уряді коропського сотенного отамана, інший – Іван – у складі коропської сотенної старшини, а згодом увійшов до складу значкового товариства Ніжинського полку. Наприкінці XVIII ст. Тимофій Романович Данилевський отримав чин титулярного радника і служив секретарем коропської розправи. Сини значкових товаришів Михайло Іванович і Григорій Гаврилович Данилевські у 1788 р. згадувались у чині колезького канцеляриста і входили до дворянської спільноти Коропського повіту [1, 310, 311; 2, 102; 25, арк. 267 зв.].

Козацько-старшинська родина Тумковських походила з коропського міщанства. Перший відомий її представник Федір ще в 1690 р. перебував на посаді коропського бурмістра, а згодом увійшов до значного військового товариства. Його син Іван розпочав службу військовим канцеляристом, а при виході у відставку у 1767 р. отримав чин полкового осавула [39, арк. 146–146 зв.]. Іван Іванович Тумковський народився у 1751 р., упродовж принаймні 1783–1787 рр. мав чин військового товариша, а згодом обійняв посаду коропського бурмістра [1, 716; 2, 379; 13, арк. 128 зв.–129; 25, арк. 379 зв.]. У його підданстві у 1783 р. перебували 59 посполитих [12, 64]. У червні 1795 р. він був нобілітований і внесений до 6-ї частини дворянської родовідної книги Новгород-Сіверського намісництва. 6 червня 1842 р. Герольдія визнала дворянами нащадків І. Тумковського [39, арк. 146–148 зв.].

Ймовірно, на початку XVIII ст. виходець із рядового козацтва Кирило Висоцький отримав чин військового товариша. Його син Опанас перебував на уряді коропського сотенного хорунжого, а онук Федір – у складі козацького товариства Коропської сотні. Максим Федорович згадувався у джерелах під подвійним прізвиськом Висоцький-Федотка. У 1788 р. він проживав у Коропі і мав чин абшитованого військового товариша [1, 255; 2, 65; 25, арк. 382].

Виходець зі шляхетського стану Григорій Губар у XVIII ст. покозачився і увійшов до значного військового товариства. Його син Іван також вступив на військову службу і отримав чин військового товариша. Перший з його синів Семен увійшов до значкового товариства Ніжинського полку, а другий – Василь – перебував у складі рядового козацтва Коропської сотні. Петро Семенович Губар народився у 1712 р. і упродовж 1784–1795 рр. мав чин абшитованого значкового товариша. Давид

Васильович Губар перебував на уряді коропського сотенного отамана. Новгород-Сіверська дворянська депутатська комісія визнала дворянами вказаних представників родини. Проте після повторного розгляду справи у 1841 р. Герольдія відмовила їх нащадкам у включенні до дворянських родовідних книг [1, 303; 2, 97; 30, арк. 56–57 зв.].

Виходець зі шляхти гербу «Шалава» Гаврило Іванович Навроцький вступив до лав козацтва і в 1769 р. посів уряд коропського городского отамана. Його син Степан у 1782 р. згадувався як останній коропський сотник, а в 1787 р. – як військовий товариш. Матвій Гаврилович Навроцький також отримав чин військового товариша. У 1782 р. він володів 13 посполитими у Коропі [1, 534; 2, 259; 3, 100; 13, арк. 154 зв.–155; 14, арк. 27 зв.–28]. У 1788 р. обидва брати продовжували перебувати на службі, проживали у с. Краснопілля Кролевецького повіту і були внесені до 2-ї частини дворянської родовідної книги Новгород-Сіверського намісництва [25, арк. 141 зв.].

Петро Дубницький походив з єврейської громади Правобережної України. У першій половині XVIII ст. він переселився на Лівобережжя, прийняв православ'я, вступив на службу, а після виходу у відставку у 1779 р. згадувався як абшитований військовий товариш. Його син Яків у 1782 р. перебував на посаді коропського сотника [1, 335; 2, 118; 13, арк. 141 зв.–142]. Вже після виходу у відставку у 1788 р. серед його підданих були 7 посполитих у Коропському повіті [25, арк. 470 зв.].

Отже, формування козацько-старшинських родин Коропської сотні Ніжинського полку розпочалось у другій половині XVII ст. за доби Руїни. У переважній більшості вони походили з місцевого козацтва та покозаченої шляхти Правобережжя. Упродовж XVIII ст. їх чисельність зростає за рахунок неурядової верстви козацької старшини. Службові обов'язки коропської козацької старшини були пов'язані з обслуговуванням Генеральної військової артилерії та урядових установ у Глухові. Володіння представників місцевої старшини, як правило, були незначними. Наприкінці XVIII ст. вихідці з коропських козацько-старшинських родин були нобілітовані та увійшли до дворянської спільноти Новгород-Сіверського намісництва, але протягом першої половини XIX ст. деякі з них не змогли підтвердити свої дворянські права і були виключені з привілейованого стану.

Посилання

1. Кривошея В.В. Козацька старшина Гетьманщини. Енциклопедія / В.В. Кривошея. – К.: «Стилос», 2010. – 792 с.
2. Кривошея В.В. Неурядова старшина Гетьманщини / В.В. Кривошея, І.І. Кривошея, О.В. Кривошея. – К.: «Стилос», 2009. – 432 с.
3. Кривошея В.В. Українська козацька старшина. –

Ч. 1. Реєстр урядників гетьманської адміністрації / Вид. 2-е, доповнене, уточнене і виправлене / В.В. Кривошея. – К., 2005. – 259 с.

4. Морозов О. Брати Золотаренки (Нарис перший: Іван Золотаренко) / О. Морозов // Сіверянський літопис. – 1995. – № 5. – С. 28–33; Морозов О. Брати Золотаренки (Нарис другий: Василь Золотаренко) / О. Морозов // Сіверянський літопис. – 1995. – № 6. – С. 28–32.

5. Горобець В. Славетні імена Сіверянщини: Роман Ракушка-Романовський (Самовидець) / В. Горобець // Сіверянський літопис. – 1997. – № 3. – С. 59–66.

6. Железко Р.А. Ніжинський козацький старшина Григорій Кобилецький Р.А. Железко // «Badania naukowe naszych czasow». Zbiog garotow naukowych. – Katowice, 2013. – Р. 19–24.

7. Степенькін С.Ю. Наказний гетьман сіверський Григорій Гуляницький / С.Ю. Степенькін // Сіверщина в історії України. – К.–Глухів, 2014. – Вип. 7. – С. 92–94; Степенькін С. Ю. Конотопський сотник Федір Кандиба / С. Степенькін // Сіверщина в історії України. – К. – Глухів, 2013. – Вип. 6. – С. 175–176.

8. Павленко С. Ніжинський полковник Іван Обидовський / С. Павленко // Сіверянський літопис. – 2001. – № 1. – С. 102–105.

9. Ситий І. Федір Стожок – сотник батурицький / І. Ситий // Генеалогічні записки Українського геральдичного товариства. – Львів, 2006. – Вип. 5. – С. 65–68.

10. Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник / В.Л. Модзалевский. – К.: Типо-Литография «С.В. Кульженко», Пушкинская № 4, 1912. – Т. 4. – IV+832+26 с.

11. Центральний державний історичний архів України у м. Києві, ф. 64, оп. 1, спр. 530, 70 арк.

12. Лазаревский А. Списки черниговских дворян 1783 года: материалы для истории местного дворянства / А. Лазаревский. – Чернигов: Типография губернского правления, 1890. – 186 с.

13. Інститут рукопису Національної бібліотеки України НАН України імені В.І. Вернадського, ф. І, спр. 60378–60436, 363 арк.

14. Держархів Чернігівської області, ф. 86, оп. 1, спр. 5, 172 арк.

15. Держархів Чернігівської області, ф. 133, оп. 1, спр. 277, 512 арк.

16. Милорадович Г.А. Родословная книга черниговского дворянства / Г.А. Милорадович. – СПб.: С-Петербургская Губернская Типография, улица Глинки, 8, 1901. – Т. 1. – Ч. 1, 2. – V+114+646 с.

17. Гаєцький Ю. Походження старшинських родів в Гетьманщині / Ю. Гаєцький // Українська культура. – 1995. – № 4. – С. 32–34.

18. Лазаревский А. Описание Старой Малороссии: Материалы по истории заселения, землевладения и управления / А. Лазаревский. – К.: Типография К.Н. Милевского, 1893. – Т. 2. – Полк Нежинский – 522 с.

19. Величко С. Літопис: В 2-х т. [Переклад з книжної української мови В. Шевчука]. – К.: Дніпро, 1991. – Т. 2. – 640 с.

20. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687) / [Упорядники І. Бутич, В. Риневич, І. Тесленко]. – К.–Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 2004. – 1086 с.

21. Центральний державний історичний архів України у м. Києві, ф. 51, оп. 3, спр. 758, 73 арк.

22. Центральний державний історичний архів України у м. Києві, ф. 51, оп. 3, спр. 2916, 3 арк.

23. Центральний державний історичний архів України у м. Києві, ф. 51, оп. 3, спр. 3805, 4 арк.

24. Центральний державний історичний архів України у м. Києві, ф. 51, оп. 3, спр. 5812, 6 арк.

25. Інститут рукопису Національної бібліотеки України НАН України імені В.І. Вернадського, ф. І, спр. 60497, 668 арк.

26. Яворницький Д. Історія запорізьких козаків / Д. Явор-

ницький. – Львів: «Світ» 1992. – Т. 3. – 456 с.

27. Універсали Івана Мазепи (1687–1709) / [Упорядник І. Бутич]. – К. – Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 2002. – Ч. II. – 798 с.

28. Центральний державний історичний архів України у м. Києві, ф. 51, оп. 3, спр. 1038, 20 арк.

29. Інститут рукопису Національної бібліотеки України НАН України імені В. І. Вернадського, ф. I, спр. 65267, 3 арк.

30. Держархів Чернігівської області, ф. 133, оп. 1, спр. 293, 186 арк.

31. Милорадович Г.А. Родословная книга черниговского дворянства / Г.А. Милорадович. – СПб.: С-Петербургская Губернская Типография, улица Глинки, 8, 1901. – Т. 2. – Ч. 3, 4, 5, 6. – 406+33+316+СІХ с.

32. Держархів Чернігівської області, ф. 133, оп. 1, спр. 192, 598 арк.

33. Центральний державний історичний архів України у м. Києві, ф. 51, оп. 3, спр. 3442, 6 арк.

34. Судиенко М. Материалы для отечественной истории / М. Судиенко. – К.: В университетской типографии, 1855. – Т. 2. – 511 с.

35. Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: Збірник документів / [Упорядник, автор передмови та коментарів В.Й. Горобець]. – К.: Наукова думка, 1993. – 392 с.

36. Держархів Чернігівської області, ф. 133, оп. 1, спр. 325, 616 арк.

37. Центральний державний історичний архів України у м. Києві, ф. 57, оп. 1, спр. 65, 783 арк.

38. Держархів Чернігівської області, ф. 133, оп. 1, спр. 305, 385 арк.

39. Держархів Чернігівської області, ф. 133, оп. 1, спр. 294, 338 арк.

Токарев С.А. Казацко-старшинские роды Коропской сотни Нежинского полка (вторая половина XVII–XVIII вв.)

В статье охарактеризованы наиболее известные казацко-старшинские роды Коропской сотни Нежинского полка второй половины XVII–XVIII вв. Проанализировано их происхождение, родословные, общественно-политическая деятельность, имущественное положение и пути приобретения дворянства.

Ключевые слова: Нежинский полк, Коропская сотня, казацкая старшина, генеалогия.

Tokarev S.A. Cossack-officer families of Korop country of the Nizhyn regiment (second half of XVII – XVIII century)

The well-known cossack-officer families of Korop country of the Nizhyn regiment of the second half of XVII – XVIII centuries are characterized in the article. Their origin, genealogy, social and political activity, property position and way of acquisition of the nobility are analysed.

Key words: Nizhyn regiment, Korop country, Cossack-officer, genealogy.

23.03.2015 р.

УДК 94 (477) «16/17»:393.9:–193.5

А.В. Попружна

СМЕРТЬ У ПОХОДІ АБО ПОХОВАЛЬНІ ПРАКТИКИ КОЗАЦЬКОЇ СТАРШИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII–XVIII СТ.

У статті йдеться про традиції поховання представників козацької старшини, які загинули у далеких військових походах.

Ключові слова: Гетьманщина, поховальні церемонії, козацька старшина.

На другу половину XVII–XVIII ст. припало чимало військових походів, у яких брали участь представники козацької старшини. Недарма у 1708 р. у своїй чолобитній до гетьмана І. Мазепи козаки Лубенського полку нагадували, «же деди и отци наши от самой Чигиринщины на турецких войнах и мы на Азовских, Казикерменских, и на Шведских по Инфлянтах, Курляндиях, по Полских и Литовских сторонах верне служачи, много... козацкой крве проливали, головы положили, и впред до згону жития нашего зичливе верне шире не щадячи здоровья своего служить должны зостаем» [8, 29–30].

Хоча «смерть у бою» переважала над «цнотою добродинної старості й безслав'я» [7, 52], смерть далеко від рідного дому була небажаною, бо ускладнювала процедуру передсмертного відпущення гріхів і заважала віддавати майнові розпорядження [6, 143].

Окремі аспекти поховального церемоніалу козацтва висвітлені у працях О. Дзюби [2], О. Замури [6], І. Марцінковського [13], О. Морозова [14], С. Сегеди [19], Я. Федорука [25]. Проте, комплексне дослідження поховальних практик, що супроводжували поховання представників козацької старшини, які загинули у поході, відсутнє.

Перед відправленням у похід чи відрядження представники козацької старшини намагались урегулювати свої майнові й духовні справи у тестаментях. Зокрема, військовий товариш Стародубського полку Іван Тимошенко у духовному заповіті, датованому 1701 р., зазначив: «При виборе моем тепер в поход военный, на службу царскую, противко шведа, не ведаючи злща в таком термене, якое даст мне Господь Бог там повожене, за слушность пред себе тое взялием, все добра мои рухомии и не рухомии, распорядити тестаментом...» [4, 992].

Генеральний осавул Іван Мануйлович у 1734 р. заповів поховати себе «при парахиальной церкви нашей святого архистратига Михайла» у Глухові. Втім, він передбачив, якщо загине чи помре «в далеком растоянии, теди где Бог благоволитиме там погребсти завещаю» [23].

Згідно «Прав, по которым судится малороссийский народ» тим, хто перебував на службі за кордоном або у далекому військовому поході, дозволялось укладати тестамент на чужині. У першому випадку